

מתחזור קורן לראש השנה • נוסח ספרד

קורן ירושלים

מהדורת לובל
מחזור קורן
לראש השנה

מבואר בידי
הרב יונתן זקס זצ"ל
מאנגלית: צור ארליך

•

הוצאת קורן ירושלים

מחזור קורן לראש השנה

המדורת לובל

מהדורה ראשונה © ה'תשפ"ו (2025)

הוצאת קורן ירושלים

ת"ד 4044 ירושלים 9104001

www.korenpub.co.il

© כל הזכויות שמורות על גופן תנ"ך קורן, 1962. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2025

© כל הזכויות שמורות על גופן סידור קורן, 1981. הוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2025

© כל הזכויות שמורות לעובדו של הרב יונתן זקס זצ"ל, 2025

© כל הזכויות בעברית שמורות להוצאת קורן ירושלים בע"מ, 2025

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

ספרד, מהדורה אישית, כריכה קשה, מסת"ב: 3-82-7844-965-978.

Printed in PRC

רהוצס1

מחזור קורן
מהדורת לובל

מוקדשת להמונים המתפללים ממחזור זה.
יהי רצון שתפילותיכם חיש יעלו וייענו לרצון
ויהיו מקור ברכה לכל אחד מכם
למשפחותיכם ולכלל ישראל

יהודית ודוד לובל ומשפחתם
ניו יורק

תוכן

סדר ליום א'

- 179 חזרת הש"ץ לשחרית
- 200 אבינו מלכנו
- 208 סדר קריאת התורה
- 228 סדר תקיעת שופר
- 241 עמידה
- 262 חזרת הש"ץ למוסף
- 319 קידושא רבה
- 320 ברכה מעין שלוש

סדר ליום ב'

- 323 חזרת הש"ץ לשחרית
- 349 אבינו מלכנו
- 357 סדר קריאת התורה
- 374 סדר תקיעת שופר
- 381 עמידה
- 400 חזרת הש"ץ למוסף

445 מנחה

- 451 סדר קריאת התורה
- 457 עמידה
- 472 תשליך

479 ערבית למוצאי ראש השנה

- 488 עמידה
- 499 סדר הבדלה

500 סדר ברית מילה

503 פיוטים נוספים

- ט מבוא למהדורה הראשונה
- יא מבוא למהדורה החדשה
- יג מבוא לתפילת ראש השנה

ערב ראש השנה

- 3 התרת נדרים
- 6 פרוובול
- 7 עירובין
- 9 הדלקת נרות
- 11 מנחה לערב ראש השנה

ליל ראש השנה

- 35 שיר השירים
- 41 קבלת שבת
- 45 ערבית לראש השנה
- 74 קידוש לליל ראש השנה
- 76 סימנים
- 78 ברכת המזון

שחרית

- 89 השכמת הבוקר
- 92 עטיפת טלית
- 93 הכנה לתפילה
- 96 ברכות השחר
- 115 תפילות השחר
- 129 פסוקי דזמרה
- 145 המלך
- 149 ברכו
- 160 קריאת שמע
- 167 עמידה

מבוא למהדורה הראשונה

במהדורה זאת של המחזור לימים הנוראים השתדלנו לחדש כמה דברים שהמתפלל צריך להם מאוד:

נוסח תפילות הקבע הוא כנוסח התפילות בסידור התפילה "דע לפני מי אתה עומד" שבהוצאתנו. נוסח זה סודר מתוך יחס מיוחד לתפילה ולתכניה בעזרתו ובהדרכתו של ר' מאיר מדן הי"ו. ידיעותיו המרובות בענייני תפילה ולישונותיה עשו את הנוסח למושלם, עד כמה שהיד מגעת.

הפיוטים ופירושם במחזור זה סודרו מחדש בהתאם למחזור המדעי שיצא לאור בהוצאתנו עבור מכון ליאו בק בניו יורק בעריכת ד' גולדשמידט ז"ל. נוסח זה נקבע, כידוע, לאחר בדיקה בעשרות כתבי יד ודפוסים עתיקים. ד' גולדשמידט ז"ל פירש פירוש ממצה את כל פיוטי הימים הנוראים במהדורתו הג'ל ואנו הבאנו פירוש זה לפיוטים שבמהדורתנו.

ניקוד הפיוטים עבר הגהה נוספת בידי ש' בהט. אברהם פרנקל בדק את הפירוש כדי להתאימו למהדורה זאת. בעריכת המחזור לפי הנהוג היום בקהילות ישראל השתתף יונה פרנקל. תודתנו נתונה להם על עבודתם הרבה.

המחזור סודר באות קוֹרֵן, הידועה במקורותיה, אשר בה נדפס התנ"ך והסידור במהדורת קוֹרֵן.

עניין מיוחד הראוי להדגשה הוא דרך הדפסתם של הפיוטים:

יש פיוטים, אשר יש בהם שני חלקים בכל בית. פיוטים כאלה מתאימים להיאמר על ידי החזן והציבור בחילופין – החזן פותח בטור הראשון והקהל עונה בטור השני, כגון: החזן פותח "אתה הוא אלהינו" והקהל עונה את סוף המשפט "בשמים ובארץ", וכן צריך להיות בכל שאר בתי הפיוט.

בגלל ענייני ניגון וסיבות אחרות נשתבשה צורת אמירה זאת ונהגו היום, כמעט בכל בתי הכנסת, שהקהל אומר את סופו של הבית עם תחילתו של הבית הבא (כגון "בשמים ובארץ גיבור ונערץ"), דבר שמנוגד להיגיון, כי כך מצרפים את הטעון הפרדה ומפרידים את הטעון צירוף (וכן קרה, לדאבונו, גם בפיוטים אחרים כגון, "לאל עורך דין" או "האוחז ביד מדת משפט"). כדי לתקן

פגמים אלה ערכנו את הפיוטים כשסדר הדפסתם יבהיר כיצד על הציבור והחזן
לאומרם.

פיוטים רבים אינם נאמרים היום בשלמותם. יש פיוטים שפגעה בהם הצנזורה
הנוצרית (או שפחד מפני מלשינים גרם לקהילות להשמיט קטעים המדברים על
הגויים) ויש פיוטים שקוצרו מטעמים אחרים. במהדורה זאת הבאנו פיוטים אלה
בשלמותם (על פי מהדורות גולדשמידט, כאמור לעיל). כדי לא לבלבל את המתפלל,
הדפסנו על רקע אפור את הקטעים שנהגו להשמיטם, וכך יוכל המתפלל לדלג
ולמצוא בקלות את הנאמר על פי המנהג המקובל בבתי הכנסת בימינו.

אליהו קורן
ירושלים, ה'תשכ"ב

מבוא

בראש השנה אנו עומדים לפני ה' – יראים מפני דינו, אך כמהים לרחמיו. תקיעות השופר הראשונות, הקוראות לנו לשוב בתשובה, מעוררות בנו צמרמורת. אנו מלאי יראה ואחוזי פחד, כשאנו חושבים על עומקו של המשפט שבפנינו אנו עומדים. אנו יראים ורועדים ולעיתים מתמלאים רגש של בדידות.

אשר על כן, בסייעתא דשמיא עצומה, אנו מגישים לפניכם את מחזור קורן לראש השנה. חלק ניכר מעתידנו תלוי במהלך היומיים הללו, יומיים שבהם אנחנו מתעוררים לשאול את עצמנו שאלות נוקבות בנוגע לתפקידנו בעולם, ואם אנו מבצעים אותו כראוי. את המחזור שלפניכם יצרנו על מנת להקל ולסייע לשואלים את השאלות הללו ולמבקשים להבין את מקומם בעולם ואת מקומם לפני ה'.

לא היינו יכולים להגיע למימוש החזון הזה ללא מנהיגותו של הרב לורד יונתן זקס וצ"ל וללא עוצמתו האינטלקטואלית. ההקדמה והביאור המופלאים שכתב עבור המחזור, מדריכים ומלווים אותנו במסע שלנו במהלך היומיים הגורליים הללו. הרב זקס מסביר ומבאר באופי המצוי אצל מורים דגולים ומנגיש את תורת חז"ל לימינו בסגנונם של רבנים והוגים מהמעלה הראשונה. אך באופן ייחודי לו, הרב זקס מגשר בין עולם החול שבו אנו חיים לבין עולמה של היהדות. את החיים אי אפשר לחלק לתבניות פשוטות ומסודרות, אלא עלינו להבין אותם ולחוות אותם על כל עומקם, מורכבותם והיופי שבהם.

האינטראקציה עם המורכבות הזו היא המעשירה, אך גם עשויה לבלבל, את היהודי המודרני.

אנו תקווה, כי הדרכתו של הרב זקס במחזור זה תסייע לקוראים לצאת מתחושת הפחד המשתק והבדידות שעיימה אנו נכנסים לראש השנה, ולחוות את תפארתם של הימים הללו.

איננו יכולים לבטא את הערכתנו במידה מספקת לרב זקס, שקיבל על עצמו משימה זו בהתלהבות. העובדה שיצירה זו נעשתה מתוך אהבה, אין בה כדי להפחית כלל וכלל מגודל האתגר. אנו מודים לו, נפעמים מעוצמת הישגו, ומרגישים מדי יום את כאב אובדנו.

תודתנו נתונה ליהודית ודוד לובל ולמשפחתם מניו יורק ומת'אביב, שנדיבותם

אפשרה להביא את המחזור הזה לידיכם. אנו חבים לכם חוב נצחי עבור דורות המתפללים שישתמשו בו.

אנו מודים לעמיתינו בהוצאת קורן, ובהם הרב ראובן ציגלר, הרב אבישי מגנצא, קרן מליץ, אסתר באר, אליהו משגב, שמואל לעסרי, אפרת גרוס והרב ינון חן. אנו מאמינים ומקווים שהעיצוב, הטיפוגרפיה והאוריינות, שהן סימן ההיכר של הוצאת קורן ירושלים במשך יותר משישים שנה, מכבדים ומעצימים את דברי הרב כפי שראוי לו.

מהדורה חדשה זו של מחזור קורן ממשיכה את המסורת בהנגשת התפילה ובהעצמת חווייתם של המתפללים. אחד המאפיינים הייחודיים של המחזור הוא החלוקה של טקסט התפילה לשורות – במקום עיצובו כפיסקה במקשה אחת – וזאת, כדי שהמתפלל ישהה באופן טבעי במקומות הראויים.

אנו מרימים עינינו לשמיים ומתפללים שמחזור זה, כמו שאר ספרינו, ימשיך וירחיב את חזונו של מייסד הוצאת קורן, מר אליהו קורן, אל עבר דור חדש, ויקדם את עבודת ה' של כל יהודי ויהודייה באשר הם.

מאיר מילר, מו"ל
ירושלים, ה'תשפ"ו

מבוא לתפילת ראש השנה
זה היום תחילת מעשיך
הרב לורד יהונתן זקס זצ"ל

מבוא

עשרת הימים שמראש השנה עד יום כיפור הם מוקד הקודש של הזמן היהודי. האווירה בבית הכנסת דחוסה. כמעט שאפשר לגעת בשכינה השורה בו. הנביא ישעיהו אמר, "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ, קְרָאֵהוּ בְּהִיטְוֹ קְרֹב" (נה, ו). רבותינו שרו עם הפסוק הזה. מה פשרו? הרי ה' נמצא בכל זמן ובכל מקום. הוא קרוב תמיד. איך אפשר לדבר על זמן מוגבל שבו הוא נמצא וקרוב?

זו הייתה תשובתם: "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים"¹. משמע, ה' קרוב אלינו תמיד, אבל אנחנו לא תמיד קרובים אליו. הוא נמצא תמיד, אבל לא תמיד אנחנו יוצאים לחפש אותו. כדי שנגיש את קרבתו של ה' נדרש מאיתנו מאמץ מיוחד. כדי להגיע אל האינסופי שבמרחב הסופי, כדי לפגוש את הנצחי שבלב הזמן, כדי לחוש במה שמעבר לחושים, נדרש מיקוד בלתי רגיל.

דרושה דרמה של קדושה, המתרחשת במקום הקדוש, בבית הכנסת, בקדושים שבזמנים, הימים הנוראים. דרוש, תחילה, קול רם ונוקב שיחרידנו מתודעת היום יום אל מודעות של עמידה בתוך דבר מה עצום ונשגב: קול השופר. אנו צריכים להתקרב אל ה' כדי שה' ירגיש קרוב אלינו. זה הדבר המתחולל בעשרת ימי תשובה, והוא מתחיל בראש השנה.

העולם, כך נדמה, הופך לאולם משפט. אלוהים עצמו הוא השופט. השופר מודיע כי הישיבה החלה, ואנו, הנידונים, נותנים דין וחשבון על חיינו. אם נכנסים אל החוויה הזו כיאות, יש בכוחה להטות את חיינו אל מסלול חדש. היא מאלצת אותנו לשאול את השאלות שהרותגורל מהן לא נשאל אף פעם: מי אני? למה אני כאן? איך עליי לחיות את חיי? איך חייתי אותם עד עכשיו? איך השתמשתי במתנת הגדולה ביותר של אלוהים, הזמן? למי עשיתי עוול, ואיך אני יכול לתקנו? איפה נכשלתי,

1. ראש השנה יח ע"א.

ואיך אתגבר על כישלונותיי? מה בחיי מקולקל וטעון תיקון? איזה פרק אכתוב בספר החיים? חיים שאין בוחנים אותם, אמר פילוסוף אחד, אינם ראויים להחיות. מי שחווה את ראש השנה ואת יום כיפור כפי שיש לחוות אותם, חייו הם חיים שנבחנו.

אלה הם ימים של התבוננות פנימית והרהורים. ימים שאנו עומדים בהם אל מול פניו הגלויים של האנסוף, ויודעים מה קצרים ושבירים הם החיים ומה קצר הוא הזמן הקצוב לנו על פני האדמה. זו יכולה להיות, וצריכה להיות, חוויה משנת-חיים. לצערנו, לא תמיד היא כזו. התפילות ארוכות. חלקן קשות להבנה, בייחוד הפיוטים עמוסי האקרוסטיכונים ומשחקי המילים הנדירות. חלק אחר מהן עלול להיראות לנו רחוק מעולמנו. הדימוי המרכזי בראש השנה הוא של ה' כמלך היושב על כס המשפט. דימוי זה היה פעם מתבקש מאליו, אך כיום יש פחות מלכים משהיו, וגם אותם מעטים שישנם נושאים בדרך כלל בתפקיד ייצוגי ולא שיפוטי. התפילות שאנו אומרים בראש השנה נוצרו לאורך שלושת אלפים שנה, ורבות מהן צריכות פענוח כדי שידברו אל ליבנו כיום.

למרות זאת, אחיותם של ראש השנה ויום כיפור בעולמו הרוחני של היהודי לא קהתה ולא רפתה. גם יהודים המנוכרים ליהדותם רוב ימות השנה באים בהם לבית הכנסת, ודרמת בית המשפט הארוכה בעולם נמשכת כך גם בימינו: הוויכוח המתמשך בין אלוהים לעמו על גורלו של הצדק ועל צדקתו של הגורל, ויכוח שהחל כשאברהם קרא לאלוהים לראשונה "שופט כל הארץ" ולא פסק מאז, ויכוח שגרם לאלברט איינשטיין לומר כי בגלל "האהבה הכמעט קנאית של היהודים לצדק" הוא מודה למולו על שגולד יהודי.

אין עוד כיהודים עם שהאמין באורח צלול כל כך ולאורך זמן רב כל כך שלחיים יש תכלית; שהעולם הזה הוא זירה של מאבק על הצדק ועל כבוד האדם; שאנחנו, כל אחד מאיתנו, חופשיים, בעלי אחריות ובעלי יכולת לעצב את חיינו על פי הנעלים שבערכינו. אנחנו כאן בשביל משהו. נבראנו באהבה ובסליחה בידי אלוהי האהבה והסליחה המבקש מאיתנו לאהוב ולסלוח. וגם אם פעם אחר פעם איננו מממשים את השאיפות הללו, אלוהים נותן לנו שוב ושוב את ההזדמנות ואת הכוח להתחיל מחדש. בראש השנה וביום כיפור, הקדושים בימיו של עם קדוש, אלוהים מזמן אותנו לגדולה.

בפרק הזה אספר את סיפורו של ראש השנה, ואראה מה יכולה להיות משמעותו בשבילנו.

התעלומה

המבקש למצוא בחמשת חומשי תורה את משמעותו של היום הזה נתקל בתעלומה. רק פעמיים נוגעת התורה בנושא, והמידע שהיא מספקת בהן עמום:

וידבר ה' אל מֹשֶׁה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן, וְזֶרֶן תִּרְוְעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ (ויקרא כג, כג-כד).
ובַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם. כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ, יוֹם תִּרְוְעָה יִהְיֶה לָכֶם (במדבר כט, א).

לבד מפרטי הקורבנות, זה הכול. אין שום הסבר מה היום הזה מייצג, או מה מסמל צליל התרועה. התורה גם אינה אומרת באיזה כלי משמיעים אותה. זו יכולה להיות קרן של חיה, אך באותה מידה הכוונה יכולה להיות גם לחצוצרות שבני ישראל נצטוו לעשות ולתקוע בהן למקרא העדה ובאירועים מיוחדים (במדבר י, א-י). המוטיבים המרכזיים של המועדים האחרים – המצה והמרור בפסח, הסוכות בחג הסוכות, התענית ביום כיפור – לכולם ערך סמלי. אנחנו יודעים מה משמעותם וכיצד הם קשורים למהותו של היום. אך התורה אינה אומרת לנו מה קול התרועה מסמל. האם זהו קול של שמחה, של אוהרה, של בכי? איננו יודעים.²

התורה אף אינה משתמשת, לא כאן ולא בהקשר אחר, במונח "ראש השנה". הוא מופיע בתנ"ך כולו רק במקום אחד, המתירחם דווקא ליום כיפור: "בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה לְגִלְיָתִינוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר הִפְתָּה הָעִיר, בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּתָה עָלֵי יָד ה' וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה" (יחזקאל מ, א). התורה אף מבהירה בפסוקים שציטטנו שהיום שאנו קוראים לו ראש השנה איננו ראשיתה של השנה: היא מציינת אותו כיומו הראשון של החודש השביעי, לא של הראשון. החודש הראשון הוא ניסן.

אם כן, איך הגענו לחג ראש השנה שאנו מכירים כיום?

בשלבם הראשונים בהתפתחותו של עובר, כשעדיין אין הוא אלא צרור קטן של תאים, הוא כבר מכיל את הגנום, את שרשרת הדנ"א הארוכה שתצמיח ילד ולימים גם אדם בוגר. המבנה הגנטי שעתידי לעצב את האדם הזה נמצא שם כבר מההתחלה. כך הוא גם ביהדות. "מקרא, משנה, תלמוד ואגדה – אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני".³ התפתחותו של

2. רבנו בחיי, **כד הקמת**, ראש השנה, מאמר שני.

3. ירושלמי, פאה ב, ד.

ראש השנה הייתה גנוזה כבר בגרעינו הראשון. אך כדי לדעת כיצד התפתח, עלינו לפצח את הרמזים.

יום השנה לבריאה

אנו מתבוננים בפסוקים המעטים על ראש השנה, ומבחינים תחילה בתאריך שהוא חל בו: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ". המספר שבע מאותת תמיד על קדושה – בייחוד כשהוא מציין זמן. הדבר הראשון שהוכרז בתורה קדוש הוא היום השביעי, שבת (בראשית ב, א-ג). השנה השביעית, שנת השמיטה, קדושה אף היא. אין עובדים בה בשדות. הארץ נהנית ממנוחה. החובות נשמטים. אחרי שבעה מחזורי שמיטה, בשנה החמישים, באה שנת היובל, שבה, נוסף על כל אלה, רוב נחלות האבות חוזרות לבעליהן הקודמים. החודש השביעי הולם את התבנית הזו. חודש זה הוא לשנה מה שיום השבת הוא לשבוע, מה ששנת השמיטה היא למחזור השנים, ומה ששנת היובל היא למחזור השנים הגדול. זהו זמן קדוש.

המייחד את קדושת החוליה השביעית ברצף הזמן הוא ציונה של הקדושה בהפסקת עבודה. בפרק הזמן השביעי הזה אנו מפסיקים ליצור וזוכרים שאנו עצמנו נוצרנו. אנו מפסיקים לברוא וזוכרים שאנו ברואים. אנחנו, וכל היקום, וגם הזמן עצמו – כולנו פרי מלאכתה של יד הגדולה ממידת אדם וגבוהה מהשגתו. בשביעי – יהיה זה יום, חודש או שנה – אנו ממקדים את הקשב שלנו באלוהים, בורא הכול. ראש השנה הוא חג של בריאה.

במבט נוסף אנו מגלים שביהדות יש מערכת זמנים כפולה – המייצגת שניות ייחודית שיש ביהדות כמכלול. מצד אחד, אלוהים הוא **הבורא**, עושה שמייים וארץ ויוצרים של כל היצורים. אך אלוהים הוא גם **הגואל**, שפדה את עמו מעבדות מצרים והובילם דרך המדבר אל ארץ ישראל. הוא האל **המתגלה** שדיבר אל בני ישראל בהר סיני, כרת איתם ברית, נתן להם חוקים, ומעת לעת מסר להם את דבריו בפי נביאיו. בריאתו של אלוהים היא אוניברסלית. גאולתו והתגלותו פרטיקולריות. הן נועדו לעם ישראל, העם אשר בתולדותיו ובאורחות חייו מעיד על קיומו של אלוהים ועל התערבותו בעולם. שני מחזורי הזמן בשנה היהודית מייצגים שניות זו. המחזור האחד – פסח, שבועות וסוכות – עניינו גאולה והתגלות. חגים אלה מציינים את דרך פעולתו של ה' בהיסטוריה, שהיא התוויית קורותיו של עם ישראל. המחזור השני – היום השביעי, החודש השביעי והשנה השביעית – עניינו הבריאה, אלוהים בויקתו אל היקום כמכלול.

הרי לנו תובנה ראשונה על פשרו של היום. בראש השנה אנו חוגגים את היות העולם פרי מלאכתו של אלוהים. היו מחז"ל שראו בו את ראש השנה לבריאת העולם. זהו נושאה של חטיבת ה"זיכרונות" בתפילת המוסף של החג, האמצעית משלוש החטיבות המיוחדות לו – מלכיות, זיכרונות ושופרות: "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם... זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון". הד לכך נשמע בפזמון החזור השזור את פרקי התפילה, "היום הרת עולם".

האוניברסליות של תפילות ראש השנה, עיסוקן באנושות ובבריאה, אינה נמצאת בתפילות שלושת הרגלים פסח, שבועות וסוכות. ברכת היום בתפילת העמידה במועדים אלה נפתחת במילים "אתה בחרתנו מכל העמים". אנו העם הנבחר, אומרת תפילת הרגלים. לעומתה, בתפילת ראש השנה אנו אומרים "ובכן, תן פחדך... על כל מה שבראת" – ביטוי לאוניברסליות מלאה. פסח, שבועות וסוכות מספרים לנו מהו להיות יהודי. ראש השנה אומר מהו להיות אדם.

מלכות ה'

הרמז הבא ניתן לנו בשמות שהתורה נותנת לחג, "יום תרועה" ו"זכרון תרועה". מהי תרועה? בהקשרים האחרים במקרא תרועה היא צליל המופק מכלי נשיפה, או, בכמה מקרים, צעקה או בכי של המון אדם.

מהם אותם כלי נשיפה? חצוצרות הכסף שבני ישראל עשו במדבר שימשו לתקיעה ולתרועה: תקיעה למקרא העדה, ותרועה להודיע שהגיע הזמן להתחיל במסע נוסף (במדבר י, א-ו). אם כן, אולי גם התרועה של ראש השנה מופקת בחצוצרה. חז"ל פסלו אפשרות זו מסיבה פשוטה.

ראש השנה איננו המועד היחיד בחודש השביעי שמושמעת בו תרועה. אחת לחמישים שנה, בשנת היובל, נשמעת תרועה ביום העשירי בחודש זה, יום הכיפורים. היא מציינת את שחרור העבדים בשנה זו ואת החזרת נחלות-האבות לבעליהן הראשונים. על היובל כתובות בתורה המילים המפורסמות שנחרתו לימים על פעמון החירות של ארצות הברית, "וְקָרָאתָ דָּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כה, י). הפסוק הקודם לפסוק זה מצוין במפורש שיש להפיק את התרועה הזו משופר:

וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה; בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם (ויקרא כה, ט).

המילה "יובל" עצמה פירושה גם קרן אֵיל ("בְּמִשְׁחַן הַיָּבֵל הָמָּה יַעֲלֶה בָהֶר", שמות

התרת נדרים

נוהגים להתיר נדרים בערב ראש השנה לאחר תפילת שחרית.

המבקש התרה, עומד לפני שלושה אנשים (ויש הנוהגים לפני עשרה) ואומר "שמעו נא רבותי, ויש המשמיטים את המופיע בסוגריים.

שְׁמַעוּ נָא רְבוּתִי (דִּינִים מְמַחִים), כָּל נֶדֶר אֲשֶׁר שָׁבוּעָה אִם אֶסֶר
אִם קוֹנֵם אִם חֶרֶם שֶׁנִּדְרָתִי אִם נִשְׁבַּעְתִּי בְּהִקִּיץ אִם בְּחֵלוֹם, אִם
נִשְׁבַּעְתִּי בְּשִׁמּוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁאִינִם נִמְחָקִים וּבְשֵׁם הוֹי"ה בְּרוּךְ
הוא, וְכָל מִינֵי נִזְיוֹת שֶׁקִּבַּלְתִּי עָלַי (וְאֶפְלוּ נִזְיוֹת שְׁמִשּׁוֹן), וְכָל
שׁוֹם אֶסֶר וְאֶפְלוּ אֶסֶר הִנָּא שְׁאֶסְרָתִי עָלַי אִם עַל אֲחֵרִים בְּכָל
לָשׁוֹן שֶׁל אֶסֶר בֵּין בְּלִשׁוֹן אֶסֶר אִם חֶרֶם אִם קוֹנֵם, וְכָל שׁוֹם
קִבַּלְתִּי אֶפְלוּ שֶׁל מִצְוָה שֶׁקִּבַּלְתִּי עָלַי בֵּין בְּלִשׁוֹן נֶדֶר בֵּין בְּלִשׁוֹן
נִדְבָה בֵּין בְּלִשׁוֹן שָׁבוּעָה בֵּין בְּלִשׁוֹן נִזְיוֹת בֵּין בְּכָל לָשׁוֹן, וְגַם
הִנְעֵשָׂה בְּתִקְיעַת כָּף. בֵּין כָּל נֶדֶר וּבֵין כָּל נִדְבָה וּבֵין שׁוֹם מִנְהַג
שֶׁל מִצְוָה שֶׁנִּהְגָּתִי אֶת עֲצָמִי, וְכָל מוֹצֵא שְׁפָתַי שִׁיֵּצֵא מִפִּי אִם

התרת נדרים

נהוג להתיר נדרים ושבוועות בבוקרו של ערב ראש השנה, כדי שלא להיכנס לימים הנוראים כשהתחייבויות לא ממומשות שלנו לקב"ה רובצות על ליבנו. טקס דומה, אך חמור יותר באווירתו, מתקיים בכניסתו של יום הכיפורים, הלוא הוא 'כל נדרי'.

היהדות היא דת המדגישה את קדושתה של השפה, בייחוד כאשר השפה משמשת את האדם לקבלת התחייבות. לנדרים ולהתחייבויות מילוליות אחרות יש משמעות עמוקה: "אִישׁ כִּי יֵדֵר נֶדֶר לַה' אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבָעָה לְאֶסֶר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ, לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל, ג). ככלל, מוטב שלא לנדור נדרים: "כִּי תִחְדַּל לְנֶדֶר לֹא יִהְיֶה בְּךָ חֶסֶד" (דברים כג, כג); "טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדֹּר מִשֶּׁתְּדוֹר וְלֹא תִשְׁלֵם" (קהלת ה, ד).

ההתחייבויות הנזכרות פה הן כאלו הנוגעות להתנהגויות שבתנאים רגילים אינן בגדר חובה וגם אינן בגדר איסור. נוסח התרת הנדרים כולל סוגים שונים של התחייבויות כאלו. בנדר האדם אוסר על עצמו דבר־מה. איסור אף הוא דבר שאדם אוסר על עצמו, לאו דווקא כנדר. שבוועה נוגעת למעשים: אדם אוסר על עצמו, או מתחייב, לעשות פעולה מסוימת. חרם הוא הכרזה על חפץ מסוים כהקדש, ועל כן אסור. גם קונם הוא הטלת איסור על שימוש בחפץ, הפעם באמצעות הכרזה עליו כדומה לקורבן. נזירות היא קבלת מעמד של נזיר, בדרך

שְׁנֵדֶרְתִּי וְגִמְרֹתִי בְּלִבִּי לַעֲשׂוֹת שׁוּם מַצּוֹה מִהַמְצֻוֹת אוֹ אִיזוֹ
הַנְּהַגָּה טוֹבָה אוֹ אִיזוֹה דָּבָר טוֹב שֶׁנֶּהֱגֵיתִי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְלֹא
הִתְנִיתִי שְׂיֵהָא בְּלִי נֶדֶר. הֵן דָּבָר שֶׁעָשִׂיתִי, הֵן עַל עֲצָמֵי הֵן עַל
אַחֵרִים, הֵן אוֹתֵן הַיְדוּעִים לִי הֵן אוֹתֵן שֶׁכָּכָר שְׂכַחְתִּי. בְּכֻלָּהוֹן
אֶתְחַרְטֵנָּא בַּהוֹן מַעֲקָרָא, וְשׂוֹאֵל וּמִבְקֵשׁ אֲנִי מִמַּעַלְתְּכֶם הַתָּרָה
עָלֵיכֶם, כִּי יֵרָאֵתִי פָּן אֶפְשָׁל וְנִלְכְּדֹתִי, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, בְּעוֹן נְדָרִים
וּשְׁבוּעוֹת וְנִזְיוֹת וְחֻרְמוֹת וְאִסּוּרִין וְקוֹנָמוֹת וְהִסְכָּמוֹת. וְאִין אֲנִי
תוֹהֵא, חֶסֶד וְשָׁלוֹם, עַל קִיּוֹם הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים הָהֵם שֶׁעָשִׂיתִי,
רַק אֲנִי מִתְחַרֵּט עַל קִבְּלַת הָעֲנֻנִים בְּלִשׁוֹן נֶדֶר אוֹ שְׁבוּעָה אוֹ
נִזְיוֹת אוֹ אִסּוּר אוֹ חֵרֶם אוֹ קוֹנָם אוֹ הִסְכָּמָה אוֹ קִבְּלָה בְּלִבִּי,
וּמִתְחַרֵּט אֲנִי עַל זֶה שֶׁלֹּא אִמְרֹתִי הִנְנִי עוֹשֶׂה דָּבָר זֶה בְּלִי נֶדֶר
וּשְׁבוּעָה וְנִזְיוֹת וְחֵרֶם וְאִסּוּר וְקוֹנָם וְקִבְּלָה בְּלִבִּי.
לְכֵן אֲנִי שׂוֹאֵל הַתָּרָה בְּכֻלָּהוֹן.

אֲנִי מִתְחַרֵּט עַל כָּל הַנּוֹפֵר, בֵּין אִם הָיוּ הַמַּעֲשִׂים מִדְּבָרִים הַנוֹגְעִים
בְּמִמּוֹן, בֵּין מִהַדְּבָרִים הַנוֹגְעִים בְּגוּף, בֵּין מִהַדְּבָרִים הַנוֹגְעִים אֶל
הַנֶּשְׁמָה.

כלל לשלושים יום – מעמד הכרוך בהימנעות מיין ומענבים, מתספורת ומהיטמאות למת
(במדבר ו, א-כא).

הבסיס להתרת הנדרים הוא חרטה: לו ידע האדם בשעת הנדר מה שהוא יודע עכשיו, לא
היה נודר. ההתרה נעשית בפני שלושה גברים, המשמשים בית דין. היא פועלת לאחור: כאילו
הנדר לא נעשה מעולם. ההליך כולו מדגיש את חומרתה של ההתחייבות המילולית. אנחנו
צריכים לקיים את מוצא פינו, ולא להבטיח דברים שאיננו יכולים לקיים.
הרב יוסף דוב סולוביצ'יק הסביר שהתרת הנדרים דומה לתהליך התשובה עצמו. אנחנו
מביעים חרטה על חטאינו. לא היינו עושים אותם לו היינו מבינים את מלוא השלכותיהם, ולו
פעלנו מתוך מחשבה ולא מתוך דחף. וכך, כמו להתרת הנדרים, גם לתשובה יש כוח לבטל את
העבר, לפחות לגבי חטאים שבין אדם למקום.

לפני הקרובה של מוסף אין אומרים פיוט 'רשות ארוך.
שליח הציבור אומר 'מסוד חכמים ונבונים' וממשיך 'אפד מאז'.

**מסוד חכמים ונבונים
ומלמד דעת מבינים
אפתחה פי בתפלה ובתחנונים
לחלות ולחנן פני מלך מלכי המלכים ואדוני האדונים.
סוגרים את ארון הקודש.**

את הקרובה למוסף של א' של ראש השנה חיבר ר' אלעזר הקליר (כמו את יתר מערכות הפיוטים הנאמרות ביום א' של ראש השנה). נושא הקרובה הוא ראש השנה, היום שבו העולם עומד למשפט – מאדם הראשון שחטא בגן עדן ועמד למשפט בו ביום (ויקרא רבה כט, א), המשפט שבו אנו עומדים היום, ועד לגאולה העתידה, שאף היא תהיה בתשרי (כדעת ר' אליעזר, ראש השנה יא ע"ב).

נוהגים שהקהל אומר את שלושת הפיוטים הראשונים, ושליח הציבור אומר בקול רק את השורות המסומנות ב-. יש קהילות שבהן אין אומרים את המגן, וממשיכים 'זכרנו לחיים' למטה.

מגן – סימן א"ב

**אפד מאז לשפט היום / בחן מעשה כל יום
גישת יקומים פני אים / דינם בו לפלס לפדיום.
הראשון אדם בו נוצר / וצוה חק ולא נצר
זה מליץ בהרחיב בצר / חקקו למשפט ולדורות מנצר.**

דומה לכוהן במקדש המעלה קורבן בשם העם כולו, אך קורבנו הוא מילים. קיומן המשותף של תפילת הלחש וחזרת הש"ץ נותן ביטוי לשתי המסורות הללו.

אפד מאז לשפט היום: פיוט המיוסד על המסורת שלפיה א' בתשרי הוא יום בריאת האדם. על פי מסורת חז"ל זו, באותו יום לא רק שאדם וחווה נבראו, הם גם הספיקו לחטוא בעץ הדעת, ולהידון לגירוש מגן עדן. אך בדין זה טמונה גם מחילה. הרי ה' הורה תחילה לאדם "וימעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות" (בראשית ב, יז) – והנה אדם וחווה אכלו מן העץ ולא מתו. משכך, ראש השנה הוא גם, כבר מיומה הראשון של האנושות, יום של סליחה. זה היום שבו ה' קורא אלינו, כפי שקרא לאדם הראשון, "איכה?" כשהאדמו"ר הראשון מחב"ד, רבי שניאור זלמן מלאדי, היה חבוש בבית הסוהר בעקבות עלילה שטפלו עליו יריביו, ראה הסוהר, אדם שהרבה לקרוא בתנ"ך, שהאסיר שהוא שומר עליו הוא איש קדוש, וניצל את ההזדמנות לשאול אותו שהציקה לו מזה זמן. "רבי",

טִיעַת חוֹצֵב גְּבָעוֹת וְצוּרִים / יִלְדוּ בּוֹ מִרְאֵשׁ צוּרִים
 בְּיוֹשְׁבֵי נְטָעִים הֵמָּה הַיּוֹצְרִים / לְלַמֵּד בּוֹ צֶדֶק לַעֲצוּרִים.
 מִיָּחָס שָׁמוּ בְּשֵׁם אֵיתָנִים / נִסְּ לַהֲתַנּוֹסֵס עֲלִיזִים וְתַחְתּוֹנִים
 סִפְרִים נִפְתָּחִים וּמַעֲשִׂים מִתְּנִים /
 עוֹבְרִים לִפְנֵיךְ וְחֹשְׁבוֹן נוֹתְנִים.
 פֶּקִיד הוֹכֵן לְתִקּוֹן מוֹעֲדֶיךָ / צֹאן לְהַעֲבִיר בְּשִׁבְטֵי עֲדֶיךָ
 - קָוֶן בְּמִשְׁכָּם (בשבת: בְּזִכְרָם) הַיּוֹם, עֲדֶיךָ /
 רַחוּם זָכוֹר שְׁבוּעַת עֲבָדֶיךָ.

הכול:

נַעֲלָה (בשבת: זְכוֹרֶן) שׁוֹפֵר עִם תַּחֲנוּן / שִׁדִּי לְפִתּוֹתֶיךָ בָּם בְּחִנּוֹן
 - תִּשָּׁבֵב לְנֶדֶן בְּרַק הַשָּׁנוֹן / תַּחֲזֹק מִגֵּן לְגוֹנֵי בְּגִנּוֹן.

יש נוהגים שהקהל אומר בקול, ושליח הציבור חוזר אחריו:

זְכַרְנוּ לַחַיִּים, מֶלֶךְ חַפֵּץ בַּחַיִּים
 וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים, לְמַעַן אֱלֹהִים חַיִּים.

שליח הציבור ממשיך:

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן.
 יִפְרוֹךְ אֶתְּהָ יְהוָה, מִגֵּן אֲבֹרָהֶם.

אמר, "למה כתוב שאלוהים קרא לאדם 'אייפה'? הרי אלוהים יודע הכול, ובוודאי ידע היכן נמצא אדם". השיב לו הרב, "האם אתה מאמין שהתורה ניתנה לא רק לזמן שניתנה בו, אלא לכל הזמנים?" הסוהר השיב בחיוב. "אם כן", המשיך הרב, "השאלה של אלוהים לא פנתה רק אל אדם הראשון, אלא אל כולנו. אתה, החי זה ארבעים ושמונה שנה – אליך אלוהים קורא ושואל אייכה". הסוהר, שאף פעם לא סיפר לרב מה גילו, אמר "כל הכבוד!", אבל בתוך-תוכו רעד.

וְכַתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים: רבי לוי יצחק מברדיצ'ב היה "סגורם של ישראל" בשיחו עם האל – ובימים הנוראים על אחת כמה וכמה. פעם, כשראש השנה חל בשבת, התפלל תפילה זו: "ריבונו של עולם, היום ראש השנה, וספרי החיים והיפך-החיים פתוחים לפניך, ואתה כותב בזה או בזה כל יהודי. אבל ריבונו של עולם, שבת היום, ובשבת אסור לכתוב. רק במקרה אחד

גבורות

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם, אֲדֹנָי
מַחֲיֵה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ

בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל: מוֹרִיד הַטָּל

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד

מַחֲיֵה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים

סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים

וּמַתִּיר אֲסוּרִים

וּמַקְיֵם אֲמוּנָתוֹ לִישְׁנֵי עֶפְרָיִם.

מִי כְמוֹךָ, בַּעַל גִּבּוֹרוֹת

וּמִי דוֹמֶה לָךְ

מֶלֶךְ, יִמְמִית וּמַחֲיֵה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.

מותר לכתוב: בפיקוח נפש, שהרי פיקוח נפש דוחה שבת. על כן, ריבוננו של עולם, אין לך ברירה אלא לכתוב את כולם לחיים".

מִן אֲבֵרָה (בעמוד הקודם): כל תפילות העמידה מתחילות בברכה זו, המזכירה את שלושת האבות ובמיוחד את אברהם. היא עונה לשאלה היסודית ביותר: באיזו זכות אנחנו מתפללים? על סמך מה אנו מצפים מן הבורא, העצום מן היקום כולו, הקדום מן הזמן עצמו, להקשיב לנו, לתקוותינו ולפחדינו? התשובה היא שאברהם היה הראשון ששמע את האל קורא לו לצאת למסע ולשליחות, ואברהם הוא האיש שה' כרת איתו ברית שבזכותה אנחנו קיימים היום כיהודים. אברהם אהב את ה'; ה' אהב את אברהם, והבטיח לו להיות עם צאצאיו – איתנו. אנחנו מתפללים לא על יסוד הפשטה תאולוגית, אלא מתוך תחושה היסטורית, ומבקשים מה' לזכור את חייהם של אבותינו בדורות עברו, אשר שמרו לו אמונים למרות הסבל הרב והרדיפות הקשות שהיו נתונים להם.

מְכַלְכֵּל חַיִּים: ה' דואג לבני האדם. הוא נותן לנו כוח כשאנו חלשים, סומכנו כשאנו נופלים, רופא לנו כאשר אנו חולים, מוציא אותנו לחופשי ומושיענו משעבוד. מעל לכול, הוא נותן לנו חיים. אפילו המוות איננו סוף פסוק. יש חיים אחריו, לא רק בגן עדן אלא גם, בהגיע היום, על פני האדמה. המתים ישובו לחיות. כך אנו מאמינים.

יש קהילות שבהן אין אומרים את ה'מחיה, וממשיכים 'מי כְּמוֹךָ' למטה.

מחיה – סימן תשר"ק

תִּפְּן בְּמִכּוֹן, לֵכֶס שֶׁבֶת / שְׁעוֹן וּמוֹסָר כְּעָלוּ בְּמַחֲשַׁבֶּת
רַם, תְּהִי נָא אֶזְנוֹךְ קִשְׁבֶּת /
קוֹל שׁוֹפָר (בשבת: זְכוֹן שׁוֹפָר) שְׁעוֹת מְנוֹשָׁבֶת.

צֶרֶת אֲמָר לֹא יָדוֹן / פְּעָמִים לֹא תִקּוֹם לֹא אֲבִדוֹן
עוֹלָם אֲשֶׁר בְּאַרְבַּעַה נִדּוֹן / סִמְךָ בְּחֶסֶדְךָ וּבְאַמְתְּךָ, אֲדוֹן.
נוֹעֲדִים בְּיוֹם קָרֵב וְנִלְחָמִים / מוֹל אָבֵן נֶגֶף מִתְלַחֲמִים
לְבוֹב תְּרוֹעָתָם שְׁעָה מְמֻרָמִים /
פֶּסַח דִּין לְהַמִּיר בְּשָׁל רַחֲמִים.

יְחִיד אֲשֶׁר בְּעֶקֶד נִשְׁפָּט / טְלָאִיו בּוֹ יַחֲנֶנּוּ מִלֵּה שִׁפְט
חֲלִילָה לְךָ אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט / זִכֹּר לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט.

וְאִם כָּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית / הָאֵל כָּאֵל הֵבֵט בְּבְרִית
דְּבָרוֹת אֱלֹהֵי דְבָרֵי הַבְּרִית / גִּלָּה בְּזִכְרוֹן שְׁלוֹשׁ בְּרִית.

הכול:

עוֹלָם בְּבִקְרוֹךְ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה / בְּהַכְרַעַת צֶדֶק תִּכְרִיעַ שָׁנָה
אֲסוּמָה טְלוּלָה גְּשׁוּמָה אִם שְׁחוּנָה /
אֲטוּמִים לְהַחֲיוֹת בְּטָלְלֵי שָׁנָה.

יש נוהגים שהקהל אומר בקול, ושליח הציבור חוזר אחריו:

מִי כְּמוֹךָ אֵב הָרַחֲמָן
זוֹכֵר יִצְוָרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים.

תִּפְּן בְּמִכּוֹן: עוד פיוט מרגש של ר' אלעזר הקליר. הוא מבקש מה' שימיר את כיסא הדין בכיסא רחמים. ואם אנו חוטאים כדרכם של בני אדם – "וְאִם כָּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית" – שיזכור נא את הבטחתו אחרי המבול, שלא להשמיד שוב את האנושות (בראשית ט, ט-יז); שיזכור את יצחק, שהסכים להיעקד ולהיות מוקרב לשמו. הפיוט מבקש מן המחיה את המתים כי ייתן חיים גם לנו החיים.

שליח הציבור ממשיך:

וּנְאָמֵן אֶתְּהָ לְהַחְיֹת מֵתִים.
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְחַיֵּה הַמֵּתִים.

יש קהילות שבהן אין אומרים את המשלש, וממשיכים ימלך ה' לעולם בעמוד הבא.

משלש – סימן א"ת ב"ש

אֶף אֲרוּחַ מְשַׁפְּטִיךָ קוֹיִנוֹךְ / תֵּאֲוֹת לֵב בְּצַר פְּקֻדֶּיךָ
בְּרִי לֵבָב מֵאֲתָמוֹל קִדְמָנוֹךְ / שׁוֹפֵר תְּרוּעָה טָרֵם שְׂמֵעָנוֹךְ.
גִּזְרָה חֲקֵת מִיִּצִּירַת בְּרָאשִׁית / רֹאשׁ דְּבָרְךָ תְּשׁוּבָה לְהַשִּׁית
דִּין טָרֵם הָעֶרֶךְ מִרְאשִׁית / קִדְמָה לְמִלֵּט שׁוֹבְבִים מִחֲרִישִׁית.
הַיּוֹצֵר יַחַד שְׁנֵי לִבְיָהֶם / צוּפָה וּמַבִּיט סָרַעַף קְרִיבָהֶם
וְאִם אֵין נִרְאָה בְּמַחְבֹּאֵיהֶם / פֶּקֶד תִּפְקֹד לָמוֹ קְרוֹבֵיהֶם.
זִכְרֵ הַסֶּרֶת שָׁכֵם מִסָּבֵל / עֶבֶד כְּהֶחֱפֵשׁ מַעֲנוֹי כָּבֵל
חֲנִיטָיו אִם תִּעֲתְעוּ בְּתֵבֵל / שִׁיחוּ יְחוּנָנִים לַחֲיֵי הָבֵל.
טְמִינַת לֵב וּנְקִימַת קֶץ / נִדְחִים לְאַסֹּף בּוֹ בְּקֶץ
יוֹם מוֹכֵן עֲתִים לְהִקָּץ / מִיָּמִים יְמִימָה וּמִקָּץ לְקָץ.
כֶּסֶף לְהַקְפֹּת חֹדֶשׁ לְקָב / כְּסוּחִים בְּלֶהֱטוֹ לְהַבְהִיב לְרִקָּב
לְהַסִּיר מִכְשׁוֹל מִלֵּב הָעֶקֶב /
לְהַזְכֹּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב.

אֶף אֲרוּחַ מְשַׁפְּטִיךָ: פיוט זה של ר' אלעזר הקליר עשוי באקרוסטיכון אתב"ש (בסדר אלפביתי ישר והפוך לסירוגין, א-ב-ג-ו'כו' משורג עם ת-ש-ר-ו'). כל ארבע צלעות נחרזות בחרוז אחד ויוצרות בית. האלף-בית הישר וההפוך נפגשים באותיות האמצע, כ ו'ל, הזוכות כל אחת לשתי צלעות כדי להשלים בית בן ארבע צלעות. הצורה משקפת את התוכן, שכן הפיוט מדבר על העבר הרחוק וגם על העתיד הרחוק, זיכרון וציפייה הנפגשים יחדיו אצלנו, כאן, עכשיו. העבר הרחוק: אלוהים ברא את התשובה עוד לפני שברא את האדם. העתיד הרחוק: עת ייתקע בשופר גדול לקיבוץ גלויות ישראל. הצלעות הפותחות באותיות ז-ע, "זִכְרֵ הַסֶּרֶת שָׁכֵם מִסָּבֵל / עֶבֶד כְּהֶחֱפֵשׁ מַעֲנוֹי כָּבֵל", מדברות על יוסף – בהתאם למסורת המדרש שיוסף השתחרר מבית האסורים בראש השנה (ראש השנה יא ע"א).

קהל ואחריו שליח הציבור:

יְמַלֵּךְ יְהוָה לְעוֹלָם

תהלים קמו

אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל:

תהלים כב

אֵל נָא.

שליח הציבור אומר את שני התרומים הבאים, והקהל חוזר אחרי כל אחד מהם. תרומים אלה הם הפזמון של ה'קיקלר' (ראה עמ' 186) 'אֶמֶץ אֲדִירי כָּל חֶפֶץ' (עמ' 546).

אֵל אֱמוּנָה, בְּעָרְכֶךָ דִּין / אִם תִּמְצֶה עִמָּךְ הַדִּין

מִי יִצְדֵּק לִפְנֶיךָ בַּדִּין / קְדוֹשׁ.

אִם לֹא לִמְעַנּוֹ יַעַשׂ / וַיִּסֵּר חֲרוֹן אַף וְכַעַס

אֵין לְבַקֵּר וּלְמַצֵּא מַעַשׂ / קְדוֹשׁ.

פיוט זה נכתב כדי להדגיש את הניגוד בין הקב"ה למלכים בשר ודם. כבר בימות הראשונים השמיטו את מרבית בתי הפיוט המשלים, מִלֵּךְ אֲבִיוֹן, פרט לבית הראשון ולבית האחרון שלו, שלפני הבית החותם. הפיוט השלם על שני חלקיו מובא בעמ' 527.

פותחים את ארון הקודש.

סימן א"ב משולש

וּבְכֵן, וַיְהִי בִישׁוּרֹן מֶלֶךְ

מֶלֶךְ עָלִיוֹן

אֵל דָּר בַּמָּרוֹם / אֲדִיר בַּמָּרוֹם / אֶמֶץ יְדוֹ תָרֵם

לְעֵדִי עַד יְמֶלֶךְ.

מֶלֶךְ עָלִיוֹן: קל לראות שהפיוט שלפנינו גדום: האלף-בית המשולש, שהוא עשוי על פיו, מדלג על האותיות הזוגיות. בבית הראשון כל הצלעות מתחילות באות א (אל, אדיר, אומץ). בבית השני הן מתחילות באות ג (גיבור, גוזר, גולה) וכן הלאה. הבתים המופיעים בסוף הפיוט, בתי "מלך אביון", פותרים את התעלומה: מסתבר שבמקור, אחרי כל בית על "מלך עליון" באותיות האי-זוגיות, היה בית על "מלך אביון" באותיות זוגיות. יש להניח שבתי "מלך אביון" הוסרו בגלויות שונות כדי שלא להיתפס כמתקלסים במלכות המקומית, בניגוד לעיקרון "הווי